

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף נה

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

מה שיעור מצוות צדקה?

"חמש פרוטות הן" א. הודאה בספרו במודה במקצת. ב. קידושי אשה. ג. מעילה. ד. מציאה. ה. גזל את חברו ונשבע לו. בשו"ת מהרי"ל (ח"א, כד) הוכיח כמה שלא מנתה המשנה "צדקה" בכלל הדברים שחייב להיות בהם פרוטה, שמצוות צדקה מקיימים אף בפחות משוה פרוטה. דבר זה יגדול גדול הוא בקדמונים מה שיעור מצוות צדקה. בספרי (פ' ראה) כתוב שאין שיעור למצות צדקה. מנין שאם פתחת פעם אחת וכו' ת"ל פתח תפתח אפי' מאה פעמים. באבות דר' נתן (פ"ג) אם נתת פרוטה לעני בבוקר ובא עני נוסף בערב תן לו שאיך יודע מי כשר או שנים כאחד טובים. ברמב"ם (פ"ז ממתנו"ע ה"ה) בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת לו כפי השגת ידו וכמה עד חמישית מצוה מן המובחר וכו' עכ"ל. דעת המהר"י קורקוס שעד חומש הוא בכל פעם כלומר כאשר בא עני יתן לו עד חומש כאשר בא עני נוסף יתן חומש מן הנשאר וכו'. באהבת חסד (ח"ב פ"ט) לפי דברי הר"מ והעולה מתוה"ד שאם אין יד הנותן משגת עד חומש ואם משגת יכול ליתן יותר. וכל מה שאמרו שאל יבזבז יותר מחומש הוא דווקא באין עניים אולם בדקיימי עניים יכול לתת יותר מחומש ובלבד שלא יתן כל נכסיו ויהיה הוא עני. וכן אין חיוב לדחוק עצמו בעבור זה. על דברי המהרי"ל לעיל דן בהרחבה בבאור הלכה להגר"ח"ק שליט"א (פ"ז ממתנו"ע ה"א) ותמה על דבריו שאין ראיה מהסוגיא לפנינו שיש עוד כמה דברים שלא נשנו ושיעורם הוא בשוה פרוטה.

חתי אומר השליח בפני נכתב ונחתם?

הביאה הגמ' ששיטת המשנה שמוסיף חומש על אכילת תרומת מעשר של דמאי כשיטת רבי מאיר שהחמיר בדיון דרבנן כשל תורה. שנחלקו רבנן ורבי מאיר בשליח שהביא גט ממדינת הים ומסרו לאשה ולא אמר "בפני נכתב ובפני נחתם" כתקנת חכמים, מה דין האשה האם היא מגורשת? האם הגט כשר לגרש בו? לדעת רבי מאיר, מי שנשא אשה שהתגרשה בגט זה, יוציא את האשה כדון אשת איש, והוולד ממזר.

חתי אומר השליח "בפני נכתב ובפני נחתם". תוס' לפנינו (ד"ה יטלנו) אמרו שצריך לתת מיד אחר נתינה. ולפי גריסת הרש"י או שעסקים עדיין בעניין. אך בתוס' (גיטין ה, ב ד"ה יטלנו) מכאן משמע שצריך לומר בשעת נתינה. ואומרים תוס' שמועיל שיאמר תוך כדי דיבור לנתינה. והסתפק ר"י על שני דברים, א. האם מועילה אמירה כל זמן שעסקין באותו ענין. ב. האם מועילה אמירה קודם הנתינה. ודברי התוס' צריכים ביאור, מבואר ברור בסוגיית הש"ס בב"ב (קט"ט, ב) ובנדרים (פז, א) שיש ארבעה דברים חמורים שבהם אין הלכה של "תוך כדי דיבור" - כדיבור דמיון. א. גיטין. ב. קידושי ג. מגדף ד. עובד עכו"ם. הלכה זו נשנתה בלא חולק. מבואר שבהלכות גיטין לא נתחדשה הלכה של תוך כדי דיבור, א"כ מהיכן חידשו תוס' שאמירת השליח "בפני נכתב ונחתם", מועילה בסמוך לנתינת הגט בתוך כדי דיבור. ביותר צריך להבין, ש'תוס' מסתפקים האם מועילה האמירה כל זמן שעסקין באותו ענין, והרי שיעור זמן זה הוא ביותר מתוך כדי דיבור, ומדוע יש צד שיועיל, הרי על תוך כדי דיבור אנו תמהים, איך יתכן להוסיף שיעור זמן נוסף לאחר שלמדנו כאמור שלא התחדשה הלכה של תוך כדי דיבור בגיטין. ביאור שיטת התוס', הם עצמם ביארו דבריהם בגמ' בב"ב (עג, ב) בשיטת רבי יוסי שסבר שלא אומרים תוך כדי דיבור כדיבור דמיון אולם יש אופנים שסבר שכן אומרים, כתבו התוס' (שם ד"ה ונמלך תוך כדי דיבור וכו') "ודוקא תוך כדי דיבור הוא דמהני דלענין לפרש דבריו מהני תוך כדי דיבור". וכיסוד זה ביאר הפני" (גיטין ה, ב), וז"ל ואע"ג דקיי"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמיון לבר ממקדש ומגרש לענין שאין יכול לחזור בו משא"כ לפרש דבריו ודאי מהני". וביתר ביאור כתב בסוגיא במרובה (שם) וז"ל "אבל לענין לפרש דבריו בעינן שאינו עובר דבריו הראשונים ע"כ לא שייך האי מילתא כלל דהא חזינן דאפילו בגירושין וקידושין אדם עושה פירוש לדבריו תכ"ד כגון במקדש ומגרש על תנאי וכיוצא"ב אע"כ לענין חזרה בלבד איננו עכ"ל.

האם היו זמן אחד וממילא מעשה אחד, והולכים אחר גמר המעשה. או שמתייחסים שיש אמירה בטעות והיו עקירת דברים. עכ"פ מורים דברי הר"ן שבמקום חזרה לא גמר בדעתו ולכן יכול לחזור. אולם בנידון של ביאור והוספה - לא חזרה - האם לזה נזקקו לחידוש של "הילכתא כל תוך כדי דיבור כדיבור דמיון". ודאי מופקע ורוחק לומר שבכל "חלות" צריך לצמצם למספר מסוים של מילים וזמן מוקצב, ומה לי שהתחיל עוד משפט שקשור להחלת החלות, הכל נקרא אותו דיבור, ויכול להוסיף כאוות נפשו ככל שירצה. אך ורק במקום שאמר דבר ומעוניין לחזור בו, לעקור ולבטל את דבריו הראשונים צריך חידוש מיוחד שיכול לעשות כזה דבר, כאן התחדשה הלכה של "תוך כדי דיבור".

א"כ שיטת התוס' תתבאר בצורה פשוטה, אמרו שמועיל אמירת "בפני נכתב ונחתם" בתוך כדי דיבור, כאשר השליח מקיים את הנתינה, אין הוא חוזר מדבר שאמר או פעל אלא מקיים את נתינתו, כאן לא נזקקו לאמור לחידוש של תוך כדי דיבור ולא על זה אמרו שאין תוך כדי דיבור בגיטין. רק במקום שצריכים להגיע לחידוש של תוך כדי דיבור, שם ורק שם אמרו היות גזל שוה פרוטה אחד מהדברים החמורים, וכפי שביאר הר"ן אדם עושה בגמירות דעת לא יכול לחזור בו בתוך כדי דיבור. אולם לבאר את מה שעושה - הכל מוגדר "זמן נתינה" ובודאי יכול השליח לומר את אמירתו בתוך כדי דיבור.

נושא היום: הלכות שנאמר בהם "פרוטה", ו"חומש"

אונאה במקח, "שתות" שיעור ארבע מעות לסלע. **לגבי חיוב שבועת מודה במקצת ה"טענה"** צריכה להיות לכה"פ ב' מעות. וההודאה לכה"פ בפרוטה. הלכות אלו כבר נלמדו במקומם **ועיקר דברי המשנה** להמשיך ההלכות שנאמרו בהם שיעור "פרוטה".

לדעת התנא של המשנה: נמנו במשנה 5 פרוטות, א. הודאה של מודה במקצת. ב. קידושי אשה. ג. מעילה. ד. השבת אבידה. ה. אם נשבע לשקר שלא גזל שוה פרוטה מחזיר לנגזל אפילו עד מדי. **לא נמנה:** א. אונאה בפרוטה, **כיון שהתנא סבר** שאין אונאה בפרוטות אלא רק באיסר (8 פרוטות). ב. ב"ד נזקקים לדיון רק על שוה פרוטה, מחמת שכבר נמנה גזל. ג. חילול שוה פרוטה במעשר שני, **אמנם עסק התנא** בדברים השייכים להקדש והראיה שמנה "מעילה", **אולם סבר** פרוטה במעשר שני ניתן לחלל רק כאשר יש בחומש פרוטה כמבואר לעיל (נג, ב). ד. חומש של מעשר שני, **כיון שעסק** רק בגוף החיוב ולא בתוספת חומש.

נכתב **"מל"**, לחדש שצריך להחזיר לנגזל עצמו. **נכתב "אבידה"**, לחדש שאף אם ירד ערכה משוה פרוטה עדיין חייב בהשבה.

לשיטת לוי: א. פרוטה לאונאה, **חלק על המשנה** וסבר שיש אונאה לפרוטות. ב. ישיבת הדיינים רק על פרוטה, **לאפוקי** מדברי רב קטינא שאמר (להו"א) שבי"ד נזקקים אף על פחות משוה פרוטה. (עי' תוס' מהרש"א ומוחל לריטב"א לקמן במסקנת הסוגיא). ג. קידושי אשה. ד. גזל. **לא נמנה:** מעילה (ומעשר) כיון שלא כתב דברים השייכים להקדש.

למסקנת הגמ' אמר רב קטינא, אם בי"ד נזקקו לדיון על פרוטה, ותבע אף על פחות משוה פרוטה דנים על זה. **להו"א** כאמור חידש רב קטינא שיוודים לדיון מעיקרו אף על פחות משוה פרוטה, **אך רבא דחה**, מחמת הפסוק "ואת אשר חטא מן ההקדש ישלם", היינו רק לגבי הקדש התרבה השבה בפחות משוה פרוטה, אך לגבי הדיוט אין בי"ד יורדים על פחות משוה פרוטה.

חמשה סוגים של תוספת חומש: א. אכל בשוגג: תרומה, תרומת מעשר, תרומת מעשר של דמאי, חלה ביסורים, מוסיף על תשלום הקרן חומש. ב. פודה נטע רבעי (פירות לאחר שנות ערלה בהם הפירות אסורים, בשנה הרביעית מותרים באכילה אך צריך לאוכלם בירושלים בטרהה כמו מעשר שני) ומעשר שני של עצמו, מוסיף חומש. ג. פודה הקדש שהוא הקדשי, מוסיף חומש. ד. נהנה מן הקדש והתחייב בדיני מעילה, מוסיף על הקרן חומש. ה. נשבע שלא גזל משיב את הגדילה בתוספת חומש.

מבואר שהם הוסיפו חומש על "תרומת מעשר של דמאי", היינו פירות שחייב המעשרות בהם הוא רק מדרבנן, החמירו לדברי תורה להוסיף חומש. **אמר רבא** שדבר זה הוקשה לר"א, **וביאר ר"ב בשם שמואל**, שזה שיטת רבי מאיר שהחמירו דרבנן כשל תורה. **נחלקו רבי מאיר ורבנן** בשליח שהביא גט ממדינת הים שדינו להעיד על "לשמה" שבטן, ונתן את הגט לאשה ולא אמר בפני נכתב ונחתם, **לדעת רבנן**, יטול את הגט ויחזור ויתן ויאמר בפני נכתב ונחתם (עי' תוס' ד"ה כיצר איך שביארו). **אך לדעת רבי מאיר**, הגט פסול ואם נישאת ע"פ זה ביאר הפני" (גיטין ה, ב) **רב המנונא** היות וסבר רבי מאיר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין תצא והולד ממזר. **ביאר ר"ב בשם שמואל**, כך היא שיטת רבי מאיר במשנה לפנינו שמוסיף חומש אם אכל תרומת מעשר של דמאי, היות והחמירו כשל תורה.

שאל רב ששת לשיטת רבי מאיר למדנו **במעשר שני של דמאי שלא החמיר**, שאמר שניתן לחלל כסף על כסף וכסף על נחושת וכו'. **ואילו במעשר שני מהתורה** התירו בזוהר לחלל כסף על נחושת, באופן שהתערבו לו מעות חולין עם מעות מעשר, אולם לא התירו לחלל כסף על כסף כלל, **מבואר** שלא החמיר רבי מאיר דרבנן. **ביאר רב יוסף** שלגבי פדיון הקל רבי מאיר **אולם משנתנו** היא לגבי דיני אכילה ורבי מאיר החמיר כשל תורה, כפי שלמדנו **לגבי מכירת דמאי** בלא להפריש, **לדעת רבי מאיר** מותר לסיטונאי למכור בלא להפריש, **אך בב"ע"ה החמירו** שלא ימכור בלא להפריש. **לרבנן** מותר אף לבע"ה למכור בלא לעשר. **מבואר** שבדבר הקשור לאכילה החמיר רבי מאיר.